

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta životního prostředí

Katedra ekologie

Bakalářská práce

**Působnost a pravomoci Celní správy ČR v oblasti
ochrany ohrožených druhů rostlin a živočichů**

Vedoucí práce:
Ing. Jiří Vojar, Ph.D.

Autor práce:
Lukáš Bašta

2016

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta životního prostředí

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Lukáš Bašta

Územní technická a správní služba

Název práce

Působnost a pravomoci Celní správy ČR v oblasti ochrany ohrožených druhů rostlin a živočichů

Název anglicky

Activities and competencies of the Customs Administration of the Czech Republic within protection of endangered plants and animals

Cíle práce

Nelegální obchod s exempláři ohrožených druhů rostlin a živočichů je významnou příčinou úbytku těchto druhů. V rámci ochrany ohrožených druhů zaujímá důležité postavení Celní správa ČR, která má za úkol ve spolupráci s Českou inspekcí životního prostředí kontrolovat dodržování stanovených podmínek legálního obchodu s exempláři ohrožených druhů a dále odhalovat a stíhat obchod nelegální.

Cílem bakalářské práce je v obecné rovině představit činnost celní správy v rámci obchodu s ohroženými druhy. Mezi konkrétní cíle práce náleží: (i) stručný popis problematiky mezinárodního obchodu s ohroženými druhy, (ii) legislativní možnosti ochrany (Úmluva CITES, právo EU a ČR) a její uplatnění v ČR, (iii) představení činnosti celní správy na úseku obchodování s ohroženými druhy – působnost, kompetence, konkrétní možnosti a prostředky vedoucí k odhalení nelegálních aktivit, (iv) současný stav – přehled nelegální činnosti odhalené celní správou (nejlépe za několik let zpětně), příp. zhodnocení trendů a vývoje v rámci pašování ohrožených druhů, nejčastěji pašované druhy, pachatelé, metody, úkryty, tresty, (v) návrh preventivních nástrojů a zhodnocení současného stavu.

Metodika

Rešeršní část bude vypracována na základě studia relevantní literatury. Praktická část bude zpracována na základě dostupných materiálů poskytnutých zejména Celní správou ČR. Analýzy trendů či porovnání počtů pašovaných exemplářů, porovnání závažnosti trestné činnosti či udělených trestů bude provedeno odpovídajícími statistickými metodami.

Doporučený rozsah práce

30-40 stran textu, přílohy dle potřeby

Klíčová slova

CITES, obchodování s ohroženými druhy, exemplář, ČIŽP

Doporučené zdroje informací

Chmelík J. a kolektiv, 2005: Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení. Linde, Praha.
John M. Sellar, 2014: The UN's lone ranger: combating international wildlife crime. Whittles Publishing, Dunbeath.
Nařízení Komise (ES) č. 865/2006 ze dne 4. května 2006 o prováděcích pravidlech k nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi
Nařízení Rady (ES) č. 338/97 ze dne 9. prosince 1996 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi (ve znění podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 398/2009)
Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin : základní informace se zaměřením na Českou republiku a Evropskou unii : autoři Jan Kučera a kolektiv,
Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin – CITES
Zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin
Zákon č. 13/1993 Sb., celní zákon,
Zákon č. 17/2012 Sb. o Celní správě České republiky
Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Předběžný termín obhajoby

2015/16 ZS – FŽP

Vedoucí práce

Ing. Jiří Vojar, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekologie

Elektronicky schváleno dne 1. 12. 2015

prof. RNDr. Vladimír Bejček, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 1. 12. 2015

prof. Ing. Petr Sklenička, CSc.

Děkan

V Praze dne 09. 04. 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Působnost a pravomoci Celní správy ČR v oblasti ochrany ohrožených druhů rostlin a živočichů vypracoval samostatně a že jsem uvedl všechny prameny, ze kterých jsem čerpal.

V Sokolově dne 9.4.2015

Tímto bych chtěl vyjádřit poděkování Ing. Jiřímu Vojarovi, Ph.D. za vedení práce, cenné rady a připomínky, které mi poskytoval v průběhu jejího vypracování a v neposlední řadě také za pomoc s výběrem tématu práce. Dále bych chtěl poděkovat mé rodině za trpělivost a toleranci po celou dobu studia.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá problematikou působnosti a pravomoci Celní správy České republiky jako ozbrojeného bezpečnostního sboru v oblasti ochrany ohrožených druhů rostlin a živočichů. Představuje problematiku mezinárodního obchodu s ohroženými druhy, legislativní možnosti ochrany (Úmluva CITES, právo EU/ES a ČR) a jejich uplatnění v ČR, konkrétní prostředky Celní správy České republiky vedoucí k odhalení nelegálních aktivit, současný stav - přehled nelegální činnosti odhalené Celní správou České republiky za roky 2011 - 2015, zhodnocení trendů a vývoje v rámci pašování ohrožených druhů, nejčastěji pašované druhy, pachatelé, metody, úkryty, tresty, návrh preventivních nástrojů a zhodnocení současného stavu.

Klíčová slova

CITES, obchodování s ohroženými druhy, exemplář, ČIŽP

Abstract

The Bachelor thesis deals with the issue of activities and competencies of the Customs Administration of the Czech Republic as armed security force within protection of endangered plants and animals. Bachelor thesis introduces international trade in endangered plants and animals, legislative protection options (CITES Treaty, EU/ES law and law of the Czech Republic) and its application in the Czech Republic, the specific ways and means of the Customs Administration of the Czech Republic in order to detect illegal activities, presently - an overview of discovered illegal activities by Customs Administration of the Czech Republic for the years 2011 - 2015, assessment of trends and developments in the context of smuggling endangered species, most smuggled species, offenders, methods, covers, penalties, draft of prevention tools and evaluation of the current situation.

Keywords

CITES, trade in endangered plants and animals, specimen, the Czech Environmental Inspectorate

OBSAH

1. ÚVOD.....	strana 9
2. CÍLE.....	strana 11
3. REŠERŠE.....	strana 12
3.1 Mezinárodní obchod s ohroženými druhy.....	strana 12
3.2 Legislativa mezinárodního obchodu s ohroženými druhy z pohledu ČR.....	strana 14
3.2.1. Geneze právní úpravy mezinárodního obchodu s ohroženými druhy.....	strana 15
3.2.2 Mezinárodní úmluvy – CITES.....	strana 17
3.2.3 Právní rámec ES/EU.....	strana 19
3.2.4 Právní úprava v ČR.....	strana 20
3.3 Celní správa ČR.....	strana 22
3.4 Působnost a kompetence Celní správy ČR	strana 23
3.5 Možnosti a nástroje Celní správy ČR.....	strana 24
3.5.1 Celní správa ČR jako kontrolní orgán.....	strana 25
3.5.2 Celní správa ČR jako policejní orgán.....	strana 27
4. METODIKA	strana 30
4.1 Informační zdroje.....	strana 30
4.2 Zpracování dat.....	strana 30
5. VÝSLEDKY.....	strana 31
5.1 Přehled případů řešených Celní správou ČR v letech 2011–2015.....	strana 31
5.2 Vyhodnocení trendů.....	strana 33
5.3 Příklady.....	strana 35
5. AKTUÁLNÍ STAV A PŘEDPOKLÁDANÝ VÝVOJ	strana 36
6. DISKUZE.....	strana 37
7. ZÁVĚR	strana 38
8. LITERATURA.....	strana 39

Seznam použitých zkratk

ČR – Česká republika

EU – Evropská unie

ES – Evropské společenství

Europol – European Police Office

Interpol – International Criminal Police Organization

IUCN – Mezinárodní svaz na ochranu přírody

Úmluva CITES – Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

OSN – Organizace spojených národů

Sb. – Sbírka zákonů České republiky

SZPS – Stálá zvláštní pracovní skupina

1. Úvod

Takřka každý rok se veřejnost prostřednictvím různých médií dozvídá o úbytku některého živočišného či rostlinného druhu, případně o tom, jak je některý z těchto druhů na pokraji vyhynutí. Některé odborné studie uvádí, že jde až o 10 000 druhů ročně ¹. Často je využíván pojem klesající biologická rozmanitost či biodiverzita. Podle článku 2 Úmluvy o biologické rozmanitosti, ² se rozumí biologickou rozmanitostí variabilita všech žijících organismů včetně, mezi jiným, suchozemských, mořských a jiných vodních ekosystémů a ekologických komplexů, jejichž jsou součástí. Biodiverzita pak zahrnuje genetickou, druhovou i ekosystémovou úroveň včetně diverzity vztahů mezi organismy a mezi organismy a prostředím.

Jaké jsou příčiny úbytku biologické rozmanitosti, respektive biodiverzity? Faktorů je mnoho, ať už to jsou klimatické změny či šíření geograficky nepůvodních druhů. Nicméně hlavním činitelem je člověk a s jeho existencí související jevy, nerespektující pravidla trvale udržitelného rozvoje ³. Pod těmito negativními procesy je možné představit si růst lidské populace a zvyšování lidských potřeb, kontaminaci prostředí, nadměrné využívání přírodních zdrojů, kácení deštných pralesů a jejich přeměny na zemědělsky využívané plochy, vzrůstající zástavbu. Paradoxně právě člověk se v tomto nevratném procesu stal zároveň nejohroženějším druhem, což si však začíná uvědomovat poměrně pozdě, až ve 20. a 21. století.

Způsobů boje proti ztrátě biologické rozmanitosti ⁴ je celá řada, jedním z nich je ochrana ohrožených druhů, do níž spadá i regulace obchodu s nimi. Regulace obchodu ohrožených druhů musí za trendů současné globalizace znamenat účinky vztahující se na pokud možno co největší území planety Země, s nejvyšším možným počtem zapojených subjektů, nadaných dostatečnými pravomocemi a zároveň vycházet ze stanovení jasných a nezpochybnitelných pravidel pro definování, co přesně je ohroženým druhem míněno, reagovat na aktuální vývoj, ale zejména být podepřena mechanismy sankcí, které v sobě nesou dostatečně tvrdé tresty za porušení, aby se případně nelegální jednání nevyplácelo v porovnání s očekávanými či nabytými výnosy a v případě recidivy mělo pro odhalené pachatele pokud možno likvidační charakter, ať už uložená sankce bude v podobě finančního postihu, nepodmíněného trestu odnětí svobody či zákazu činnosti. Kompetentní orgány se na úrovni mezinárodního obchodu s ohroženými druhy stávají dozorujícím a regulujícím článkem – tuto roli zaujímají obvykle složky celní či pohraniční; disponujícím dostatečnými a aktuálními informacemi o ohrožených druzích, jejich počtu, stavu, kvalitě, prognóze vývoje, místě výskytu – to je nejčastěji v gesci

1 G. Tyler Miller, Scott Spoolman, 2011: Essentials of Ecology, Cengage Learning, 386 s.

2 Sdělení ministerstva zahraničí č. 134/1999 Sb.

3 Peter P. Rogers, Kazi F. Jalal, John A. Boyd, 2008: An Introduction to Sustainable Development, Earthscan, Londýn, 416 s.

4 David M. Barker, 2011: Loss of Biodiversity, ABDO, 112 s.

příslušných vědeckých orgánů a v případě plánovaného uskutečnění mezinárodního obchodu na základě příslušného povolovacího řízení, které znamená potvrzení, že tento obchod nepředstavuje újmu danému druhu, o i o jejich pohybu.

Bakalářská práce zpracovaná formou rešerše chce poukázat na důležitou a neopominutelnou úlohu Celní správy České republiky ve sféře ochrany životního prostředí, konkrétně v podobě výkonu pravomocí včleněných do prvku dohledu a kontroly nad dodržováním příslušných předpisů upravujících obchodování s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (dále jen obchodování s ohroženými druhy) a dále též v jejích pravomocích jako policejního orgánu při prověřování trestné činnosti spočívající v porušení předpisů upravujících obchodování ohroženými druhy.

Práce je zpracována na základě dostupných údajů Celní správy České republiky a České inspekce životního prostředí, v případech, kdy se při porušení předpisů upravujících obchodování s ohroženými druhy jednalo o spáchanou trestnou činnost a již proběhlé trestní řízení s pravomocnými rozsudky příslušných soudů, též dané judikatury.

2. Cíle práce

Představení problematiky ochrany ohrožených druhů na platformě regulace obchodu s nimi, s tím související právní úprava, počínající na mezinárodní úrovni, přes právní rámec Evropské unie respektive Evropských společenství a konče vnitrostátními normami platnými pro území České republiky.

Poukázání na pozici Celní správy České republiky ve sféře ochrany životního prostředí, její kompetence a pravomoci, konkrétně v podobě výkonu pravomocí včleněných do prvku celního dohledu nad dodržováním příslušných předpisů upravujících obchodování s ohroženými druhy a dále též v jejích pravomocích jako policejního orgánu při prověřování trestné činnosti spočívající v porušení předpisů upravujících obchodování s ohroženými druhy.

Analýza vývoje trendů trestné činnosti v oblasti nelegálního obchodu s ohroženými druhy, případně porovnání počtů a druhů pašovaných exemplářů, rovněž tak i komparace závažnosti trestné činnosti či udělených trestů formou odpovídajících statistických metod.

Zhodnocení aktuálního stavu dané problematiky, nástin očekávaného vývoje do budoucna a výčet předjímaných preventivních nástrojů.

3. Rešerše

3.1 Mezinárodní obchod s ohroženými druhy

Za mezinárodní obchod se dá obecně označit za jakýkoliv způsob přesunu zboží, služeb či kapitálu přes hranice států, při kterém byla za tuto transakci poskytnuta dohodnutá protihodnota. Předmětem mezinárodního obchodu s ohroženými druhy jsou takzvané exempláře. Definici pojmu exemplář je možné nalézt v Úmluvě o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin⁵ (dále jen Úmluva CITES) dále též v Nařízení ES číslo 338/97⁶, přičemž každá z těchto z definic stanovuje, že exemplářem ohroženého druhu volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin se rozumí jakýkoli živočich nebo rostlina, ať živý nebo neživý, rovněž zahrnuje i různé odvozeniny a části těchto živočichů a rostlin.

V praxi si pod těmito exempláři můžeme představit kožešiny, kosti, slonovinu, vlnu, vzácné tropické dřevo, rostliny a jejich části, mořské korály a mušle, motýly, nejrůznější suvenýry či preparáty označované jako léčivé, do nichž jsou zakomponovány některé z předchozích prvků, z živých zvířat potom plazi, želvy, ptáci, opice, ryby.

Mezinárodní obchod je možné rozdělit na legální a nelegální, legální probíhá pod dohledem kompetentních orgánů, je kontrolován a tím je garantováno, že nepředstavuje ohrožení existence daných druhů, nelegální naopak probíhá zcela živelně, bez jakýchkoliv pravidel, jen na základě poptávky na trhu a subjektů ochotných plnit její požadavky. Mezinárodní obchod s ohroženými druhy je charakteristický tím, že se odehrává stranou veřejného zájmu a nízká míra povědomí veřejnosti o jeho specifikách nahrává subjektům se v něm působícím, o to víc toto tvrzení platí u těch, kteří se při uskutečňování svých aktivit z nejrůznějších pohnutek dopouštějí porušení norem pro danou oblast závazných. Jaký je důvod potřeby právního rámce v oblasti mezinárodního obchodu s ohroženými druhy? Odpověď je lapidární, bez dostatečné právní opory by mezinárodní dimenze obchodu s ohroženými druhy byla jen deklaratorní snahou vyjádřit závazek mezinárodní úrovně ochrany ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, na tento právní rámec však musí navazovat sankce, které by případné pachatele odrazovaly od nelegální činnosti natolik, aby k ní docházelo jen ve výjimečných případech.

Výnosy z nelegálních aktivit v oblasti mezinárodního obchodu s ohroženými druhy se objevují v žebříčku celosvětové kriminality na druhém místě hned za obchodem s drogami. Během zasedání pracovní skupiny Wildlife Interpolu, které se konalo v roce 2014 v Lyonu, byl dokonce zisk z environmentální kriminality, jak je také někdy

⁵ United Nations Environment Program, 2016, <https://cites.org/eng>, cit. 3.4.2016

⁶ Nařízení Rady (ES) č. 338/97 ze dne 9. prosince 1996 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi

nazývána, vyčíslen na cca 225 miliard amerických dolarů ročně v porovnání se ziskem z obchodu s drogami činícím 220 amerických dolarů miliard ročně ⁷.

Tyto ohromné finanční prostředky jsou generovány z aktivit jedinců nebo častěji organizovaných skupin, které si své nelegální počínání, uvědomují hned od jeho počátku, věnují se mu úmyslně a cílevědomě, nejedná se tedy jednorázové snahy turistů přivést si ze své zahraniční, více či méně exotické, cesty nějaký suvenýr tamější fauny nebo flóry, aniž by tušili, čeho se svým jednáním dopouští a jaké následky takového jednání jsou s ním spojeny.

Z hlediska obecné roviny nastavení nástrojů k vynucení dodržování pravidel mezinárodního obchodu s ohroženými druhy je třeba říci, že na mezinárodní úrovni jde pouze o to určit, jaké druhy jsou těmi nejohroženějšími, jejich seznam pravidelně aktualizovat na základě zjištění kompetentních úřadů, ale dozorujícími a výkonnými subjekty jsou jednotliví signatáři, nejčastěji státy, na jejichž bedrech leží největší tíha, aby prostřednictvím určených orgánů dozíraly nad dodržováním nastavených pravidel a sankcionovaly případná porušení tak, aby mezinárodní závazky byly naplněny. Tento předpoklad vychází z poznatku, že v oblasti ochrany dodržování pravidel mezinárodního obchodu s ohroženými druhy volně neexistuje žádný mezinárodní orgán, například ve formě tribunálu, který by byl nadán pravomocí ukládat tresty za případná porušení. Zároveň jsou obsahem mezinárodního rámce obvykle i doporučení, jak zacházet s jednotlivými ohroženými druhy, i během realizace obchodu.

Nic samozřejmě nebrání jednotlivým subjektům, aby si v rámci své jurisdikce pro svá území nastavily širší okruh chráněných druhů a přísnější tresty za porušení pravidel

⁷ http://www.cizp.cz/3929_25-zasedani-Interpol-Wildlife-Working-Group-25-zasedani-Interpol-Wildlife-Working-Group, cit. 3.4.2016

3.2 Legislativa v oblasti mezinárodního obchodu s ohroženými druhy z pohledu ČR

Normativní rámec v oblasti mezinárodního obchodu s ohroženými druhy se dá z pohledu legislativy České republiky (dále jen ČR) rozdělit na tři roviny, první je na úrovni mezinárodních smluv, které ČR ratifikovala a ty se následně staly součástí vnitrostátního právního řádu. Tyto případy jsou upraveny článkem 10 Ústavy České republiky⁸, který stanovuje, že vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu a v případě, kdy mezinárodní smlouva definuje něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

Další úrovní jsou závazky vycházející z členství České republiky v Evropské unii (dále jen EU). Členem Evropské unie se ČR stala k 1. květnu 2004⁹ a tento přístup pro ni kromě jiného znamenal povinnost implementace její právního pořádku¹⁰ a tedy zajištění kompatibility českého práva s právem Evropských společenství (dále jen ES), včetně prosazení základních principů vnitrostátní aplikace práva ES, tedy přímého účinku a nadřazenosti evropského práva. Dnem vstupu ČR do EU se platné předpisy ES staly stejně platné na území ČR, jako kdyby se staly součástí českého práva. Poslední rovinu představují jednotlivé normativní akty platné na území ČR. Nejdůležitějšími jsou zákony, případně vyhlášky ministerstev.

Totožná situace z hlediska právní úpravy agendy mezinárodního obchodu s ohroženými druhy ve světě panuje u jednotlivých států, vždy se odvíjí od právních norem platných v daném státě, který je rozšiřován dle případného členství v nějakém nadnárodním společenství, znamenajícím přijetí jeho právní úpravy či uzavření mezinárodní smlouvy, ať už je dvoustranného či vícestranného charakteru.

8 Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.

9 Evropská komise, http://ec.europa.eu/ceskarepublika/information/publications/folder_16_cs.htm, cit. 3.4.2016

10 Evropská komise, Akt o podmínkách přistoupení,

http://ec.europa.eu/ceskarepublika/information/publications/art2100_cs.htm, cit. 3.4.2016

3.2.1 Geneze právní úpravy v oblasti mezinárodního obchodu s ohroženými druhy

Počátek snah, kdy si lidstvo začalo uvědomovat potřebu regulace mezinárodního obchodu volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, lze časově velmi obtížně zařadit, naopak období, kdy došlo k prvnímu smluvnímu zakotvení této oblasti lze určit zcela přesně. Primární smluvní dokumenty v oblasti ochrany životního prostředí, potažmo ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, mezi něž se dají zařadit Londýnská úmluva z roku 1900, zaměřená na zachování divokých zvířat, ptáků a ryb v Africe, Úmluva o ochraně ptactva užitečného v zemědělství z roku 1902, Úmluva vztahující se k zachování fauny a flóry v jejich přirozeném stavu z roku 1933, Washingtonská úmluva o ochraně přírody a zachování divočiny na západní polokouli z roku 1940 a Africká úmluva o zachování přírody a přírodních zdrojů z roku 1968¹¹ se zabývaly pouze problematikou ochrany životního prostředí, nikoliv však aspektem regulace mezinárodního obchodu s faunou a flórou, zároveň jejich rysem byla omezená teritoriální působnost a velice špatná vymahatelnost, ruku v ruce s nulovými sankcemi za jejich porušení.

Těmto smluvním ujednáním předcházely ještě o něco starší smluvní instrumenty z 19. století, zde se jednalo o dohody v oblasti rybářství, které však necílily k ochraně živočichů žijících ve vodě, ale jejich ambicí bylo vytvoření preventivních nástrojů v oblasti případných sporů mezi rybáři a nastavení mechanismu řešení v případě jejich vzniku. Zvýšený celosvětový zájem na ochraně živočišných a rostlinných druhů z důvodu přílišného využívání se svého veřejného vyjádření dočkal během sedmého zasedání Mezinárodního svazu na ochranu přírody (anglický název International Union for Conservation of Nature and Natural Resources, dále jako IUCN) ve Varšavě v roce 1960.

Mezinárodní svaz na ochranu přírody byl založen v roce 1948 jako mezinárodní organizace zaměřená na uchování přírodních zdrojů. Jeho sídlem je švýcarské město Gland. Mezi jeho více než 1200 členy patří přes 200 vládních a přes 900 nevládních organizací. Počet zaměstnanců čítá přes 1 000 osob ve 45 úřadech, dále je činnost svazu podporována více než stovkou partnerů z řad veřejnosti, nevládních organizací a soukromé sféry z celého světa. Financování svazu je zajišťováno prostřednictvím příspěvků od vlád, agentur, nadací, členských organizací a společností. Z hlediska mezinárodních vztahů je významná pozice svazu jako pozorovatele na Valném shromáždění Organizace spojených národů¹².

Na zasedání Mezinárodního svazu na ochranu přírody, které se konalo v Nairobi v roce 1963, delegáti vznesli požadavek na vytvoření mezinárodní úmluvy k regulaci dovozu, vývozu i přepravy ohrožených volně žijících druhů, jejich kůží či trofejí. V průběhu

11 Kees Bastmeijer, 2016: Wilderness Protection in Europe, Cambridge University Press, Cambridge, 658 s.

12 <http://www.iucn.org/about/>, cit. 3.4.2016

následujících let byly poté pracovní verze předjímané smlouvy rozesílány ze strany IUCN na všechny členské státy Organizace spojených národů (dále jen OSN). Definitivní seznam chráněných druhů, se kterými bylo počítáno se zařazením do úmluvy, byl přijat na zasedání IUCN v Dillí v roce 1969. Dalším krokem byly závěry konference Spojených Národů konané v roce 1972 ve Stockholmu, kde byla přijata Stockholmská deklarace obsahující 26 principů zaměřených zejména do oblasti ochrany životního prostředí, dále i závazek co nejdřívejšího konání další konference.

Konference s názvem Conference to Conclude an International Convention on Trade in Certain Species of Wildlife se konala ve Washingtonu od 12. února do 2. března roku 1973. Během ní došlo ke schválení konečné podoby Úmluvy CITES, integrující idey zákazů obchodu z dřívějších smluv a zavádějící Konferenci stran jako orgán s hlavními výkonnými pravomocemi. Úmluvu CITES, je možné i díky neustále rostoucímu počtu signatářů označit nevýznamnějším a neúčinnějším počinem na poli mezinárodního obchodu s ohroženými volně žijícími druhy.

3.2.2 Mezinárodní úmluvy - CITES

CITES je zkrácenou variantou anglického názvu Úmluvy o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora). Někdy se v mezinárodní terminologii používá též název Washingtonská úmluva, a to z důvodu, že v hlavním městě Spojených států amerických byla dne 3. března 1973 dohodnuta její konečná podoba. Úmluva CITES vstoupila v platnost 1. července 1975, po ratifikaci těchto států: Spojené státy americké 14.1.1974, Nigérie 9.5.1974, Švýcarsko 9.7.1974, Tunisko 10.7.1974, Švédsko 20.8.1974, Kypr 18.10.1974, Ekvádor 11.2.1975, Chile 14.2.1975 a Uruguay 2.4.1975. Ještě v roce 1975 vstoupila Úmluva CITES v platnost v dalších 10 státech světa. Každým rokem přistupují další státy. Aktuálně je signatáři Úmluvy CITES již 181 států, včetně všech 28 členů Evropské unie a samotné Evropské unie k 8.7.2015, čemuž je věnována další, samostatná část práce.

Československo se stalo přistupujícím státem až 28. května 1992, Úmluva byla publikována ve Sbírce zákonů dne 16. prosince 1992 pod číslem 572/1992 jako Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí¹³. Úvod sdělení je formulován následovně:

„Federální ministerstvo zahraničních věcí sděluje, že dne 3. března 1973 byla ve Washingtonu sjednána Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin. Listina o přístupu České a Slovenské Federativní Republiky k Úmluvě o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin byla uložena u vlády švýcarské konfederace, depozitáře Úmluvy, dne 28. února 1992. Úmluva vstoupila v platnost na základě svého článku XXII odst. 1 dnem 1. července 1975. Pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku vstoupila Úmluva v platnost v souladu se svým článkem XXII odstavec 2 dnem 28. května 1992. Český překlad Úmluvy se vyhláší současně. Text Úmluvy následuje.“ ČR převzala závazky z Úmluvy CITES nepřetržitě od rozdělení Československa k 1. 1. 1993, oficiální internetové stránky Úmluvy CITES uvádí přístup až k 14.4.1993¹⁴.

Předmětem ochrany CITES je v současnosti přes 5600 druhů zvířat a kolem 30 000 druhů rostlin. Podle stupně ohrožení své existence jsou tyto druhy rozděleny na tři kategorie v přílohách I, II a III Úmluvy CITES:

I. Druhy přímo ohrožené vyhnutím, které jsou nebo by mohly být ohroženy mezinárodním obchodem. Mezinárodní obchod s těmito druhy je zakázán, přesněji řečeno je stanoven zákaz dovozu a vývozu, dovoz a vývoz je povolován jen výjimečně, za podmínek, kdy celním orgánům musí být předloženo vývozní povolení země vývozu a současně i dovozní povolení země, kam je exemplář dovážen.

¹³ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 572/1992 Sb. o sjednání Úmluvy o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin
¹⁴ <https://www.cites.org/eng/disc/parties/chronolo.php>, cit. 3.4.2016

Z fauny a flóry ČR jsou do přílohy I zařazeni orel královský, orel mořský, sokol stěhovavý a vydra říční.

II. Druhy, jejichž situace v přírodě není kritická, ale které by mohly být ohroženy, pokud by mezinárodní obchod s nimi nebyl regulován v souladu s principy udržitelnosti obnovitelných přírodních zdrojů. Hlavní důraz je kladen na povolení, v angličtině známé pod ekvivalentem permit, ze země vývozu, které deklaruje, že v rámci vývozu nedochází k ohrožení volně žijících populací daného druhu. Příslušné vědecké orgány pravidelně vyhodnocují údaje o rozsahu obchodu podle vydávaných povolení a srovnávají je s údaji o stavu populací zvířat a rostlin v přírodě, pokud by obchod byl příčinou jejich nadměrného poklesu, doporučí omezení obchodu (např. systémem ročních vývozních kvót) anebo navrhnou přeřazení daného druhu do přílohy I a zakáží tak obchod s exempláři na celosvětové úrovni. V tomto seznamu jsou i druhy snadno zaměnitelné za exempláře ohrožených druhů z přílohy I a II, což zjednodušuje práci kontrolních orgánů. Z fauny a flóry ČR sem spadají kromě všech dravých ptáků a sov, vlk obecný, medvěd hnědý, rys ostrovid, kočka divoká, čáp černý, drop velký, úhoř říční, pijavka lékařská, jasoň červenooký, celá čeleď vstavačovitých, sněžěnka podsněžník a brambořík nachový.

III. Druhy, které jsou ohroženy mezinárodním obchodem pouze v určitých zemích a jsou chráněny na jejich návrh. Pro exempláře pocházející z těchto zemí je třeba celním orgánům předložit vývozní povolení kompetentního orgánu vyvážející země. V ostatních případech předkládá osoba vyvážející daný exemplář potvrzení o jeho původu.

Z fauny a flóry ČR nejsou zařazeny žádné druhy.

3.2.3 Právní rámec ES/EU

EU se stala k 8.7.2015 smluvní stranou Úmluvy CITES¹⁵. Jejím přístupu předcházelo přijetí změny článku XXI Úmluvy CITES, který umožnil přistoupení regionálních ekonomických integračních organizací. Právním základem pro přístup EU k Úmluvě CITES bylo rozhodnutí Komise 2015/451, přijaté 6. března 2015 a publikované v Úředním věstníku EU 19. března 2015. Přístup EU k Úmluvě CITES by měl znamenat posílení její pozice jako globálního hráče v oblasti životního prostředí a obchodu. EU ve spojení s nástroji Úmluvy CITES předpokládá, že bude schopna vyvíjet lepší nástroje v boji proti nelegálnímu mezinárodnímu obchodu s ohroženými druhy.

Ústřední právní normy upravující problematiku mezinárodního obchodu s ohroženými druhy na úrovni EU:

Nařízení Rady číslo 338/97 – základní předpis

Nařízení Komise číslo 750/2013 – aktuální přílohy A, B, C, D

Nařízení Komise číslo 865/2006 – prováděcí předpis

Nařízení Komise číslo 792/2012 – prováděcí předpis – vzory formulářů

Co se týče vztahu EU k Úmluvě CITES, tak EU přejala závazky z Úmluvy CITES k 1. lednu roku 1984. Její legislativa beze zbytku splňuje požadavky nastavené Úmluvou CITES a v mnoha případech je dokonce výrazně překračuje. Například do přílohy A k Nařízení Rady (ES) číslo 338/97 z fauny a flóry patří vlk obecný, medvěd hnědý, vydra říční, kočka divoká, rys ostrovid, čáp černý, kolpík bílý, čírka modrá, polák malý, všichni evropští dravci (draví ptáci řádu Falconiformes), jeřáb popelavý, drop velký, hrdlička divoká, všechny evropské sovy, jasoň červenooký a všechny druhy evropských vstavačovitých rostlin. V příloze B k Nařízení Rady (ES) číslo 338/97 zůstávají pouze úhoř říční, pijavka lékařská, sněžěnka podsněžník a brambořík nachový.

¹⁵ http://ec.europa.eu/environment/cites/gaborone_en.htm, cit. 11.4.2016

3.2.4 Právní úprava v České republice

Stěžejní právní normou upravující problematiku ochrany druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi je zákon číslo 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (dále jen zákon o obchodování s ohroženými druhy), v platném znění, spolu s vyhláškou číslo 210/2010 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o obchodování s ohroženými druhy.

Mezi další důležité národní prameny tuzemské legislativy v oblasti obchodování s ohroženými druhy patří zákon číslo 114/1992 Sb., o ochraně krajiny a přírody, v platném znění¹⁶. Ten stanovuje pravidla pro nakládání s jedinci zvláště chráněných druhů, včetně podmínek pro udělování výjimky ze zákazu v případech, kdy je převažující veřejný zájem.

Zákon číslo 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů, v platném znění¹⁷, obsahuje detailnější úpravu pro rostliny všeobecně. Zákon zapracovává do české legislativy příslušné mezinárodní a evropské právní normy, na základě nich stanovuje veškeré podmínky pěstování a obchodování s rostlinami a výrobky z nich, včetně těch rostlin, které patří do příloh Úmluvy CITES a Nařízení ES číslo 338/97. Zákon číslo 326/2004 Sb. stanovuje povinnosti a práva pěstitelů, podmínky odborné způsobilosti osob s oprávněními, povolování dovozu a vývozu, registrační a ohlašovací povinnost, rostlinolékařská osvědčení, dovozní a vývozní kontroly.

Zákon číslo 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, v platném znění,¹⁸ stanovuje pravomoc hospodaření s exemplářem ve fázi po odebrání nebo zabavení exempláře. Zákon číslo 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, v platném znění,¹⁹ je důležitý z důvodu stanovení podmínek přepravy živočichů, tyto podmínky jsou speciálnějšího rázu, pokud je přepravován živočich podléhající ochraně dle zvláštních právních předpisů. Zákon číslo 166/1999 Sb., o veterinární péči (veterinární zákon), v platném znění²⁰, upravuje podmínky veterinární péče o zvířata, povinnosti chovatelů, podmínky při přepravě a dovozu zvířat včetně pohraniční kontroly. Zákon se vztahuje na živá i mrtvá zvířata a na živočišné produkty.

Z hlediska nakládání s ohroženými druhy, se kterými je obchod regulován, je třeba uvést zákon číslo 162/2003 Sb., o podmínkách provozování zoologických zahrad a o změně některých zákonů, v platném znění. Tímto právním předpisem se uskutečnila implementace Směrnice Rady číslo 1999/22/EHS ze dne 29. března 1999 o chovu volně

16 Zákon číslo 114/1992 Sb., o ochraně krajiny a přírody, v platném znění

17 Zákon číslo 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů, v platném znění

18 Zákon číslo 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, v platném znění

19 Zákon číslo 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, v platném znění

20 Zákon číslo 166/1999 Sb., o veterinární péči, v platném znění

žijících živočichů v zoologických zahradách do vnitrostátního práva. Pozice zoologických zahrad na poli mezinárodního obchodu s ohroženými druhy je významná z pohledu výměnných obchodů, směny či výměny exemplářů s jinými zoologickými zahradami po celém světě. Vzhledem k realizované obchodní činnosti a skutečnosti, že zoologické zahrady často vlastní či na základě soukromých smluv mají v držení živočichy, které není možné používat ke komerčním účelům, vztahuje se i na ně ustanovení požadující udělení výjimky z komerčního využívání. Zoologické zahrady v některých případech plní funkci záchraných center, proto zákon²¹ upravuje i podmínky provozování zoologické zahrady v souladu s Úmluvou CITES a výše uvedenými Nařízeními ES.

21 Zákon číslo 162/2003 Sb., o podmínkách provozování zoologických zahrad a o změně některých zákonů, v platném znění

3.3 Celní správa ČR

Celní správa ČR, se vedle Policie ČR, Vězeňské služby ČR, Hasičského záchranného sboru ČR, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace řadí mezi tuzemské bezpečnostní sbory tak, jak to stanovuje paragraf 1 odstavec 1 zákona číslo 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, v platném znění.

Zákon číslo 17/2012 Sb. o Celní správě České republiky, v platném znění ve svém paragrafu 1 odstavci 1²² definuje, že Celní správa ČR je ozbrojeným bezpečnostním sborem. Ústřední kompetence Celní správy ČR spadají do oblasti správy cel a daní, u daní pak konkrétně spotřebních a ekologických, dále má Celní správa ČR ve své gesci správu mnoha dalších svěřených nefiskálních činností, například ochrany duševního vlastnictví, kontrolních činností, ochrany národního kulturního dědictví.

Významným oprávněním, kterým disponují pověřené orgány Celní správy ČR dle paragrafu 12, odstavec 2, písmeno d, zákona číslo 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění²³ (dále jen trestní řád), je postavení policejního orgánu, tedy orgánu činného v trestním řízení tehdy, pokud se trestní řízení týká vybraných trestných činů v oblasti cel, daní, podloudnictví s omamnými látkami, porušování předpisů o nakládání s kontrolovaným zbožím nebo technologiemi a zahraničního obchodu s vojenským materiálem, neoprávněné nakládání s nebezpečnými odpady, zakázanými bojovými prostředky a radioaktivním materiálem, s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami, porušování autorského práva, průmyslových práv a práv k ochranné známce.

22 Zákon číslo 17/2012 Sb. o Celní správě České republiky, v platném znění

23 Zákon číslo 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, v platném znění

3.4 Působnost a kompetence Celní správy ČR

Činnost Celní správy ČR v oblasti ochrany ohrožených druhů je co do kompetencí upravena těmito právními normami:

zákonem o obchodování s ohroženými druhy, spolu s vyhláškou číslo 210/2010 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o obchodování s ohroženými druhy
zákonem číslo 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky, v platném znění (dále jen zákon o Celní správě)

zákonem číslo 13/1993 Sb., celní zákon, v platném znění (dále jen celní zákon)

trestní zákoník, zákon číslo 40/2001 Sb., v platném znění (dále jen trestní zákoník)

Problematiku oblasti ochrany ohrožených druhů upravuje vnitřní normativní akt Celní správy ČR s názvem Služební předpis číslo 101/2012: Dohled nad dovozem, vývozem, tranzitem a vnitrouijním obchodem ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, jeho obsahem je bližší specifikace, výklad a metodika uplatňování pravidel nastavených tuzemskou legislativou. Dalším dokumentem interního charakteru je Dohoda o spolupráci při kontrole dovozu, vývozu a tranzitu chráněných a ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Tato dohoda mezi Generálním ředitelstvím cel a Ministerstvem životního prostředí ze 30.3.2006, vymezuje spolupráci při provádění kontrolní činnosti orgány celní správy, České inspekce životního prostředí a Ministerstva životního prostředí v oblasti chráněných a ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Významným počinem v rámci dohody je zřízení Stálé zvláštní pracovní skupiny. Podrobněji o ní bude pojednáno v další části práce.

3.5 Možnosti a nástroje Celní správy ČR

Nejpodstatnější možnosti a instrumenty Celní správy ČR v oblasti boje s nelegálním obchodem s ohroženými druhy vycházejí z její pozice kontrolního a policejního orgánu. Rozdíly vychází z právní úpravy, která se vztahuje na každou ze zmiňovaných činností. Oprávnění Celní správy ČR ke kontrolní a dohledové činnosti v agendě boje proti nelegálnímu obchodování s ohroženými druhy jsou dána zákonem o obchodování s ohroženými druhy spolu s vyhláškou číslo 210/2010 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o obchodování s ohroženými druhy, dále zákonem o Celní správě a celním zákonem. Postavení Celní správy ČR jakožto policejního orgánu je upraveno trestním řádem, konkrétně ustanovením paragrafu 12, odstavec 2, písmeno d.

3.5.1 Celní správa ČR jako kontrolní orgán

Činnost Celní správy ČR jako kontrolního orgánu je upravena zákonem o Celní správě, celním zákonem a zákonem o obchodování s ohroženými druhy spolu s vyhláškou číslo 210/2010 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o obchodování s ohroženými druhy pak je konkrétně stanovena kompetence Generálního ředitelství cel a celních úřadů na úseku této agendy. Co konkrétně mohou činit Celní správy ČR v pozici kontrolního orgánu, aby odhalovaly nelegální aktivity v boji s nelegálním obchodováním s ohroženými druhy?

Kontrolní činnost je zaměřena na mezinárodní transakce zahrnující dovozy a vývozy i na vnitrostátní aktivity spočívající zejména v prodeji, chovu, odchytu a sběru z přírody. Celní orgány jsou podle Nařízení ES číslo 338/97 a zákona o obchodování s ohroženými druhy), vedle České inspekce životního prostředí, oprávněny provádět kontrolu exemplářů při celním dohledu v okamžiku dovozu, vývozu, zpětného vývozu a tranzitu. Ve spolupráci s orgánem veterinární správy – Státní veterinární správou a jejími organizačními útvary nebo orgánem rostlinolékařské péče – Ústředním kontrolním a zkušebním ústavem zemědělským, je Celní správa ČR oprávněna kontrolovat, zda exemplář odpovídá údajům uvedeným na dokladech CITES a stanoveným veterinárním a rostlinolékařským podmínkám. Celní orgány jsou oprávněny zadržet exempláře, pokud zjistí porušení Nařízení Rady číslo 338/97, zákona o obchodování s ohroženými druhy, dále pak v případě pochybností. Po zadržení exempláře orgány Celní správy ČR mají za povinnost obratem informovat Českou inspekci životního prostředí.

Ta je správním orgánem na úseku ochrany před nelegálním obchodováním s ohroženými druhy méně závažných případech porušení pravidel mezinárodního obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a v její gesci je správní řízení o spáchání přestupku. Je prvoinstačním orgánem, projednávajícím správní delikty na tomto úseku a případná z její strany udělená pokuta je splatná do 30 dnů od právní moci rozhodnutí, kterým byla udělena. Pro fyzické osoby zákon stanovuje tři kategorie přestupků s rozdílnou maximální výší pokut, podle jejich závažnosti. Jedná se o pokuty s horním stropem 100 000, 500 000 a 1 500 000 Kč. Stejným způsobem jsou rozděleny i správní delikty právnických osob a podnikajících fyzických osob, s totožnými výšemi pokut. Odvolacím orgánem je Ministerstvo životního prostředí, které může pokutu udělenou Českou inspekci životního prostředí zrušit a vrátit případ k novému projednání nebo pokutu potvrdit.

Kontrolní činnosti jsou prováděny ve formě kontrol příslušných útvarů Celní správy ČR ve vnitrozemí, zde je to zejména v chovatelských a pěstebních zařízeních, v prodejnách a skladech, na burzách, výstavách a jinde v terénu, dále na jednotlivých celních úřadech, na mezinárodní vylívací poště v Praze, na mezinárodních letištích - vnějších hranicích

České republiky, kterou v tomto případě tvoří letiště Václava Havla v Praze, Ostrava, Brno, Pardubice a Karlovy Vary. Letiště jsou vnímány jako nejtěžejnější článek z hlediska kontrolní činnosti uskutečňované Celní správou ČR. Konkrétními útvary, které kontrolní činnost vykonávají, jsou převážně útvary mobilního dohledu, na letištích to jsou příslušníci útvarů celního a hraničního dohledu. Zajímavostí v rámci provádění kontrolní činnosti je i možnost využití služebního psa určeného k vyhledávání vybraných exemplářů CITES.

Z hlediska kontrolní pravomocí, s přesahem do případného trestního řízení, má důležitou roli Stálá zvláštní pracovní skupina (dále SZPS), složení pětičlenné skupiny v době založení bylo následující: dva pracovníci z ředitelství inspekce referátu druhové ochrany a CITES a tři pracovníci Celní správy ČR. Cílem fungování SZPS je předávání, ověřování a uplatňování informací o nezákonném jednání v oblasti CITES, plánování, koordinace a provádění hodnocení kontrolních akcí, zaměřených především na dovoz, vývoz a tranzit exemplářů (zejména v cestovním styku na letištích), vnitrostátní přepravu exemplářů, přepravu mezi členskými státy Evropské unie, burzovní prodej exemplářů a internetový prodej exemplářů, příprava jednotných podkladů pro informování veřejnosti prostřednictvím svých tiskových odborů nebo tiskových mluvčích, společná koordinovaná příprava a vzdělávání výkonných pracovníků v oblasti CITES. Postupem času došlo k rozšíření SZPS, do následujícího složení: dva pracovníci z ředitelství inspekce referátu druhové ochrany a CITES České inspekce životního prostředí, tři pracovníci Celní správy ČR, tři pracovníci Policie ČR - zástupce Národní jednotky Europolu, zástupce Národní ústředny Interpolu, zástupce Služby kriminální policie a vyšetřování. Národní jednotka Europolu v České republice vznikla 1. listopadu 2003 a organizačně je zařazena pod Policejní prezidium ČR. Interpol byl v ČR zřízen jako Interpol Praha 16. prosince 1992 a Národní ústředna Interpolu je rovněž organizačně zařazena do struktury Policejního prezidia ČR. Výše uvedené složení členů SZPS je platné i v současnosti. Na základě výstupů SZPS, pokud jsou zjištěny o spáchání nelegální činnosti důvodná a došlo k potvrzení poznatků, následně nastupuje Česká inspekce životního prostředí jako správní orgán v řízení o přestupku, případně Celní správa ČR jako policejní orgán v případě podezření ze spáchání trestného činu.

Nejsilnějšími instrumenty jsou podpůrné operativně pátrací prostředky. Mandát Celní správě ČR k používání podpůrných operativně pátracích prostředků uděluje § 38 zákona o Celní správě znějící: „Celník je při předcházení trestným činům, při získávání poznatků o trestné činnosti, v souvislosti s řízením o trestných činech a při výkonu působnosti orgánů celní správy vyplývající z mezinárodních smluv oprávněn používat podpůrné operativně pátrací prostředky, kterými jsou krycí prostředky, zabezpečovací technika, zvláštní finanční prostředky a využití informátora.“ Podrobně jsou tyto instituty upraveny zákonem o Celní správě v §§ 39 - 43.

3.5.2 Celní správa ČR jako policejní orgán

Určené útvary Celní správy ČR mají postavení policejního orgánu (orgánu činného v trestním řízení) pro vybrané trestné činy. Kompetence vyplývající z postavení celních orgánů jako orgánů činných v trestním řízení je dána u trestných činů, kdy byly porušeny celní a daňové předpisy v souvislosti s výkonem působnosti celních orgánů. Takto to stanovuje paragraf 12, odstavec 2, písmeno d trestního řádu. Trestné činy v oblasti ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin spadající do kompetence Celní správy ČR jsou tyto dva: neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (paragraf 299 trestního zákoníku) a neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti (paragraf 300 trestního zákoníku).

Trestní zákoník v paragrafu 299 stanovuje jako trestný čin usmrcení, zničení, zpracování, odejmutí z přírody, dovoz, vývoz, provezení, přechovávání, nabízení, zprostředkování nebo opatření sobě nebo jinému exempláře v rozporu s předpisy spáchané na více než 25 kusech exemplářů, přičemž zákon nestanovuje výslovně, že by se muselo jednat o 25 kusů téhož druhu živočicha, nebo jednom exempláři z přílohy A. Za tento trestný čin je stanoven trest odnětí svobody s horní hranicí tři roky popř. trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty. Pokud tento čin pachatel provede za účelem značného zisku, jako člen organizované skupiny nebo tím způsobí dlouhodobé či nevratné poškození populace, jsou stanoveny tresty v podobě odnětí svobody v rozmezí šesti měsíců až pěti let, zákaz činnosti nebo propadnutí věci. Trest odnětí svobody v rozsahu dvou až osmi let hrozí pachateli, který tento čin provede s úmyslem velkého prospěchu, jako člen mezinárodní organizované skupiny nebo způsobí dlouhé a nevratné poškození místní populace druhu.

Paragraf 300 trestního zákoníku určuje, že kdo z hrubé nedbalosti poruší jiný právní předpis tím, že usmrtí, zničí, poškodí, odejme z přírody, zpracovává, opakovaně doveze, vyveze nebo proveze, přechovává, nabízí, zprostředkuje nebo sobě nebo jinému opatří jedince zvláště chráněného druhu živočicha nebo rostliny nebo exemplář chráněného druhu ve větším rozsahu než dvaceti pěti kusů, přičemž zákon stejně jako v paragrafu 299 výslovně nestanovuje, že by se muselo jednat o 25 kusů téhož druhu živočicha, nebo jedince kriticky ohroženého druhu živočicha nebo rostliny nebo exemplář druhu přímo ohroženého vyhubením nebo vyhynutím, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.

Určeným útvarům Celní správy ČR v pozici policejního orgánu nenáleží aktuálně k 1.4.2016 pravomoc vést vyšetřování, jsou však oprávněny činit úkony v rámci trestního prověřování. Trestní prověřování je postup před zahájením trestního stíhání, účelem prověřování je pak zjištění povahy trestného činu a jeho pachatele. K tomu je policejní orgán oprávněn: vyžadovat vysvětlení, vyžadovat odborná vyjádření,

posuzovat listinné materiály, provádět ohledání věci a místa činu, pořizovat policejní protokoly, snímat daktyloskopické otisky, provádět měření těla, provádět prohlídky podezřelých provádět úkony, které nesnesou odkladu, zadržet podezřelé osoby, využívat v případě potřeby jiných vyšetřovacích postupů. Prověřování končí přijetím rozhodnutí o zahájení trestního stíhání určité osoby nebo různými jinými způsoby (odložení, dočasné odložení, odevzdání věci k projednání mimo trestní řízení).

Možnost rozšíření kompetencí Celní správy ČR v trestním řízení, je neustále řešenou agendou, s postupujícím vývojem. Aktuálně jsou naplánovány dvě etapy tohoto procesu, v první etapě předpokládá, že Celní správa ČR získá pravomoc prověřovat porušení daňových předpisů u nepřímých daní. Datum uskutečnění této etapy, pokud proběhne zákonodárny proces, zahrnující příslušné změny, předpokládaným schválením, je očekáván k 1.8.2016. Ve druhé etapě je plánováno rozšíření pravomoci trestního řízení na stádium vyšetřování a prověřování všech druhů daní, časový horizont její realizace je v tuto chvíli neznámý.

Co konkrétně mohou činit Celní správy ČR v pozici policejního orgánu v rámci trestního prověřování, aby odhalovaly nelegální aktivity v boji s nelegálním obchodováním s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin? Nejúčinnějšími a hlavními nástroji jsou podpůrné operativně pátrací prostředky a operativně pátrací prostředky.

Mandát Celní správě ČR k používání podpůrných operativně pátracích prostředků uděluje § 38 zákona o Celní správě znějící: „Celník je při předcházení trestným činům, při získávání poznatků o trestné činnosti, v souvislosti s řízením o trestných činech a při výkonu působnosti orgánů celní správy vyplývající z mezinárodních smluv oprávněn používat podpůrné operativně pátrací prostředky, kterými jsou krycí prostředky, zabezpečovací technika, zvláštní finanční prostředky a využití informátora.“ Podrobně jsou tyto instituty upraveny zákonem o Celní správě v §§ 39 - 43.

Operativně pátracími prostředky se rozumí souhrn opatření policejních orgánů uskutečňovaných podle trestního řádu, které probíhají ve shodě s dalšími právními předpisy, jejichž účelem je předcházení, odhalování a objasňování trestné činnosti, jakož i pátrání po skrývajících se pachatelích, pátrání po hledaných osobách a pátrání po věcných důkazech. Operativně pátracími prostředky jsou konkrétně: předstíraný převod, sledování osob a věcí, použití agenta. Operativně pátrací prostředky lze použít pouze v souvislosti s řízením o úmyslném trestném činu, v případě použití agenta o závažném úmyslném trestném činu. Trestní zákoník kategorii zvlášť závažný zločin vymezuje v paragrafu 14, odstavci 3 jako úmyslné trestné činy, na něž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let. Subjektem oprávněným k použití těchto prostředků, je policejní orgán, operativně pátrací prostředky mohou při plnění úkolů vyplývajících z mezinárodních smluv používat také celní orgány při dohledu nad osobami, o kterých existují závažné důvody domnívat se, že porušují nebo

porušily předpisy druhé smluvní strany. Operativně pátrací prostředky je možné použít pouze v případech, kdy porušení právních předpisů, jejichž prováděním jsou celní orgány pověřeny, v případě, že by k němu došlo v tuzemsku, bylo posuzováno jako úmyslný trestný čin.

Operativně pátrací prostředky lze používat i před zahájením trestního stíhání za podmínek paragrafu 160, odstavce 4 trestního řádu, tedy v rámci trestního prověřování, jako úkony neodkladné a neopakovatelné. Neodkladným úkonem je takový úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání. Úkonem neopakovatelným je úkon, který nebude možno před soudem provést.

V souvislosti s operativně pátracími prostředky je třeba poukázat ještě na institut odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. I když není takto výslovně v zákoně jako operativně pátrací prostředek označen, jde o klíčový prvek operativně pátrací činnosti. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu je upraven §§ 88 a 88a trestního řádu. Odposlechu lze dle paragrafu 88 odstavce 1 trestního řádu využít v trestním řízení pro zvláště závažný úmyslný trestný čin, nebo pro trestný čin, k jehož stíhání Českou republiku zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva, což je případ Úmluvy CITES. Velmi podobným institutem je zjišťování záznamů o telekomunikačním hovoru podle paragrafu 88a trestního řádu, v platném znění. Tento institut se od odposlechu liší především tím, že zatímco odposlech směřuje do budoucna, záznam podle paragrafu 88a se týká telekomunikačního provozu již proběhlého.

Dalšími důležitými nástroji využívanými při odhalování trestné činnosti na úrovni nelegálního obchodování s ohroženými druhy, ke kterým je Celní správa ČR z pozice policejního orgánu oprávněna dle trestního řádu jsou pravomoci k provedení osobní prohlídky, domovní prohlídky a prohlídky jiných prostor a pozemků – paragrafy 82 – 85 c, odnětí věci důležité pro trestní řízení – paragraf 79, zadržení zásilky – paragraf 86, otevření zásilky – paragraf 87, záměna zásilky – paragraf 87a, sledovaná zásilka – paragraf 87b, společná ustanovení k zásilkám jsou uvedeny pod paragrafem 87c.

4. Metodika

Praktická část je zpracována na základě dostupných materiálů poskytnutých zejména Celní správou ČR a Českou inspekcí životního prostředí. Jsou analyzovány trendy, počty záchytů a provedeno porovnání počtů pašovaných exemplářů, dále i porovnání závažnosti trestné činnosti či udělených trestů, to vše odpovídajícími statistickými metodami.

4.1 Informační zdroje

Data o stavu nelegálního obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin za roky 2011 – 2015 byla získána zejména prostřednictvím výstupů ve formě zpráv o činnosti Celní správy ČR za uvedené roky, dále Výročních zpráv České inspekce životního prostředí. Tyto zprávy o činnosti, případně výroční zprávy jsou dostupné na internetových stránkách obou institucí.

Interní databáze Celní správy ČR pak obsahují data o jednotlivých záchytech porušení předpisů o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy uskutečněných příslušnými orgány Celní správy ČR, která jsou dále specifikována. Dále interní databáze Celní správy ČR obsahují jednotlivé zahájené a ukončené trestní spisy vedené pověřeným orgánem Celní správy ČR v pozici policejního orgánu, při prověřování trestné činnosti, konkrétně u skutkových podstat neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami a neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti.

4.2 Zpracování dat

Zpracování dat bylo provedeno formou sumarizace za jednotlivé roky 2011 – 2015, poté byla data komparována co do záchytů za jednotlivé sledované roky, v rámci komparace byla upravována do podob, aby tato komparace byla co nejjednodušší, vyhodnocena dle celkového počtu exemplářů za jednotlivé roky, stejně tak i u rozdělení exemplářů na živé a neživé. Dále byly vyhodnoceny jednotlivé zahájené a ukončené trestní případy za jednotlivé roky, jakož i počet trestních případů, které byly z celkového předány do vyšetřování.

5. Výsledky

Výsledky zahrnují součty a specifikaci případů porušení předpisů o obchodování s ohroženými druhy, řešených Celní správou ČR v jednotlivých letech 2011 - 2015, včetně jednotlivých zahájených a ukončených trestních spisů v rámci trestního prověřování, vyhodnocení trendů a příklady.

5.1 Přehled případů řešených Celní správou ČR v letech 2011–2015

V roce 2011 Celní správa ČR řešila celkem 69 případů porušení celních předpisů v souvislosti s Úmluvou CITES. Byly to především dovozy tzv. neživých exemplářů – suvenýrů, a to korálů, lastur, kaktusů, orchidejí a různých výrobků z exemplářů CITES. Další případy jsou z oblasti obchodních dovozů výrobků tzv. tradiční asijské medicíny, které obsahují extrakty z exemplářů CITES, například ze žluče medvěda. Problematika tradiční čínské medicíny je podrobněji řešena v další části práce. Celkem se pak jednalo o 889 exemplářů, z nichž pak konkrétně šlo o 216 kusů mořských suvenýrů, 236 kusů živých rostlin, 102 výrobků z kůží plazů, 4 lebky krokodýla, 56 živých želv a 2 mrtvé želvy²⁴.

V roce 2012 Celní správa ČR zaznamenala 61 případů porušení předpisů v souvislosti s CITES. Nejvíce případů bylo zjištěno na mezinárodní poště v Praze (28 případů) a na letišti Václava Havla v Praze 23 případů, 5 případů bylo rovněž zjištěno na letišti Ostrava. Celní správa ČR z celkového počtu 4239 exemplářů zadržela mj. 1107 kusů živých rostlin (mezi nimi exempláře kaktusů a orchidejí), 1 živou želvu, 144 korálů a mušlí, 5 sošek ze slonoviny, 5 lebek krokodýla a celou řadu výrobků tradiční asijské medicíny a potravinových doplňků, obsahujících výtažky z CITES exemplářů (např. kosti levharta, orchideje, rohy sajgy atd.)²⁵.

V roce 2013 Celní správa ČR řešila 105 případů porušení předpisů v souvislosti s Úmluvou CITES. V rámci 5200 kusů zadržovaných exemplářů tvořily nejpočetnější skupinu výrobky tradiční asijské medicíny ve formě pilulek, kapslí, mastí atd. a různé další potravinové doplňky, které obsahují části chráněných rostlin a zvířat. Dále pak sušené motýly, tzv. mořské suvenýry (koráli, mušle a ulity), lebky, zuby a drápy z tygra a nosorožčí rohy²⁶.

V roce 2014 Celní správa ČR zaznamenala 108 případů porušení nebo podezření na porušení právních předpisů v oblasti ochrany ohrožených druhů fauny a flóry spadajících pod Úmluvu CITES. Nejvíce případů (93) bylo zjištěno na Celním úřadu Praha Ruzyně. Celkově Celní správa ČR zadržela 968 kusů různé tzv. tradiční asijské

24 Ministerstvo financí, 2012: Zpráva o činnosti daňové a celní správy za rok 2011. Praha, 201 s.

25 Ministerstvo financí, 2013: Informace o činnosti Celní správy ČR za rok 2012. Praha, 98 s.

26 Ministerstvo financí, 2014: Informace o činnosti Celní správy ČR za rok 2013. Praha, 66 s.

medicíny, dále pak 959 živých rostlin (z toho 951 kaktusů), 48 kusů sloních klů, 47 živých želv, 2 želví vejce, 56 neživých motýlů, 99 ještěrů, 14 hadů a dále pak např. lebku želvy a krokodýla, nůž ze slonoviny, vycpaného vlka atd.²⁷.

V roce 2015 Celní správa ČR řešila 93 případů porušení nebo podezření na porušení právních předpisů v oblasti ochrany ohrožených druhů fauny a flóry spadajících pod Úmluvu CITES. Celní správa ČR zadržela 1 832 kusů různé tzv. tradiční asijské medicíny, dále pak 1293 živých kaktusů, 1 papouška, 42 neživých motýlů, a dále pak např. trofej vlka.

Tab. I: Případy řešené Celní správou ČR v letech 2011 - 2015 (TS - trestní spis) v rámci trestního prověřování

Roky	Zahájené TS	Ukončené TS
2011	7	2
2012	6	8
2013	19	13
2014	24	25
2015	9	0
Celkem	65	48

U trestních spisů realizovaných Celní správou ČR na úseku nelegálního obchodování ohroženými druhy v rámci trestního prověřování za roky 2011 až 2014 je možné konstatovat postupný nárůst, výrazný pokles na číslo 9 v roce 2015 oproti roku 2014 a 25 zahájeným trestním spisům je aktuálně analyzován a jsou zjišťovány příčiny, které však v době zpracování práce doposud nebyly dostupné. Do vyšetřování bylo z trestních spisů zahájených v daném období předáno do vyšetřování 42.

Z hlediska trestů ukládaných za porušení předpisů o nakládání s ohroženými druhy v rámci trestního řízení je možné konstatovat, že tato problematika není ze strany soudních orgánů příliš často řešenou agendou a z tohoto důvodu k ní existuje velmi úzká judikatura, nicméně tuzemské soudy již v několika skončených soudních řízeních uložily pachatelům pravomocné tresty.

²⁷ Ministerstvo financí, 2015: Informace o činnosti Celní správy ČR za rok 2014. Praha, 66 s.

5.2 Vyhodnocení trendů

Z komparace získaných údajů se dá, po postupném nárůstu, usuzovat stagnující trend v počtu záchytů případů porušení předpisů o mezinárodním obchodu ohrožených druhů ze strany orgánů Celní správy ČR.

Z hlediska vyhodnocení záchytů, co do počtu pašovaných exemplářů je možné v letech 2011 - 2013 vysledovat stoupající trend, poté pokles.

Při rozdělení pašování na živé a neživé exempláře je nutno konstatovat kolísavý trend, s tím, že z živých živočichů byly ve sledovaném období co do záchytů zajištěny pouze želvy, u živých rostlin se pak nejčastěji jedná o kaktusy. Rozšiřuje se nelegální obchod s výrobky a surovinami pro tradiční medicínu. V tradiční čínské medicíně jsou využívány různé druhy rostlin, živočichů a minerálů, statistické ukazatele poukazují na nejvyšší nárůst v jejich pašování související se vzrůstající oblibou a poptávkou po této alternativní variantě léčby.

Tab. II Záchyty orgánů Celní správy ČR - případy porušení předpisů o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy za roky 2011 – 2015

Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Počet záchytů Celní správy ČR	69	61	105	108	93
Počet zachycených exemplářů	889	4239	5200	5181	2132
z toho živých	292	1252	0	1119	1294
živé rostliny	236	1107	0	959	1293
živí živočichové	56	1	0	160	1

Dostupné údaje neposkytly dostatečně vypovídající údaje o formách pašování, nicméně s ohledem na uskutečněné záchyty je možné konstatovat, že většina z nich je uskutečňována v zavazadlech či formou zásilek.

Následuje ilustrativní popis nejobvyklejších metod pašování bez relevance k údajům ze sledovaného období let 2011 – 2015, z důvodů výše uvedených. Pašování živých exemplářů zvířat má svá specifika a je praktikováno nejčastěji na přímo na těle pašeráků případně kurýrů. Důvodem je tělesná teplota pašující osoby, která snižuje riziko prochladnutí studenokrevných pašovaných exemplářů a jejich eventuálního úmrtí, k umístění na těle se využívají systémy skrytých kapes, vest, pásů, podprsenek, tyto

pomůcky jsou v řadě případů zhotoveny individuálně dle potřeby. Druhou nejčastější variantou pašování živých exemplářů živočichů a rostlin je v cestovních zavazadlech, které se z důvodu znehynění a vyznačuje se vysokou mortalitou pašovaných živých exemplářů. V následujících variantách už jsou živí živočichové na základě dostupných zjištění příslušných kontrolních orgánů – Celní správy ČR a České inspekce životního prostředí pašování velmi zřídka. V případě pašování exemplářů osobním autem, se tak děje prostřednictvím nejrůznějších úkrytů a schránek, buď jsou pro tyto účely využívány přirozené dutiny v konstrukci automobilu, případně se tyto prostory uměle vytváří, např. uvnitř nádrže na benzín, pod polstrováním dveří, v sedadlech. Kamionová přeprava je při pašování využívána ve formě ukrytí pašovaných exemplářů do nákladu nebo i do prostoru za kabinou, opět jsou využívány přirozené dutiny v konstrukci automobilu nebo jsou tyto prostory vytvářeny ve voze či jinde v soupravě. Z praxe jsou známy dvojité přepážky v nákladovém prostoru tak, aby je při namátkové a zběžně prováděné kontrole nebylo možné odhalit, zde orgány Celní správy ČR využívají velkokapacitní rentgen. Vlaková přeprava má v pašování své specifikum ve využívání manipulačních prostor, opět schránky a úkryty v osobních vlacích, další variantou známou z praxe je podvozek. K nelegálnímu obchodu je využívána i nákladní přeprava (v podobě letecké pod názvem cargo) a pošta – nejčastěji jsou zde zachyceny výrobky a suroviny pro tradiční medicínu. Nákladní zásilky používané k pašování jsou upraveny dvojitým dnem, případně jsou neprůhledné a obtížně otevíratelné, také dochází k případům přimíchání jiných druhů do legální zásilky. Dalšími metodami jsou padělané či upravované dokumenty, často jsou zásilky přepravovány záměrně přes mnoho zemí, aby se cestou tyto doklady zlegalizovaly. U neživých exemplářů a rostlin je oblíbená poštovní přeprava, ale již byly zaznamenány i případy želv a plazů takto pašovaných.

Podle statistik České inspekce životního prostředí se v ČR výrazně zvyšuje zapojení občanů vietnamské národnosti a členů vietnamské komunity do obchodu s ohroženými druhy živočichů v posledních letech. Poprvé byly tyto statistiky zpracovány za roky 2014 a 2015 s tím, že v roce 2015 tyto osoby činily 50 procent z celkového počtu zachycených při nelegálním dovozu, vývozu či obchodu s druhy chráněnými Úmluvou CITES, v roce 2014 to bylo 36 procent. Na této skutečnosti se odráží popularita nosorožčích rohů a výš uváděné tradiční čínské medicíny, která dle počtu záchytů na české i mezinárodní úrovni stále na vzestupu, s tím souvisí rostoucí poptávka a logicky i cena, přičemž kriminalita s tímto segmentem trhu je na dle případů odhalených na území České republiky takřka výhradní doménou vietnamské komunity.

5.3 Příklady

Případ s krycím názvem Osseus patří za poslední dobu mezi nejvíce medializované kauzy, které na poli nelegálního obchodu s chráněnými živočichy a planě rostoucími rostlinami řešila Celní správa ČR z hlediska trestního prověřování. Během závěrečné realizace formou domovních prohlídek bylo zajištěno 24 rohů nosorožce tuponosého ve vyčíslené hodnotě 100 milionů korun. Obvinění bylo vzneseno vůči 16 osobám a na 15 z nich byla uvalena vazba. V dalším kole bylo sděleno obvinění dalším třem osobám. Prvotní podnět pro zahájení úkonů trestního řízení vzešel na základě zjištění České inspekce životního prostředí.

Modus operandi trestné činnosti byl následující: Občané České republiky sloužili organizované mezinárodní skupině, jako bílí koně, kteří v Jihoafrické republice sehráli role lovců nosorožců, pro označení této činnosti se vžil název pseudohunting,²⁸. Organizátoři trestné činnosti si české státní příslušníky najímali, zajistili pro ně potřebná povolení v Jihoafrické republice a poté je vyslali na loveckou výpravu, s tím, že zafinancovali veškeré náklady. Poté bylo najatým lovcům na tamní farmě umožněno zastřelit jeden kus nosorožce. V Jihoafrické republice je podle národní legislativy odstřelený kus trofejí pro lovce, který si jej následně může vyvézt jako osobní majetek pro nekomerční účely, což nebylo dodrženo. Po návratu lovci rohy hned předali organizátorům výprav, kteří je následně s pomocí padělaných dokladů chtěli předistribuovat do Asie, kde jsou rohy nosorožce tuponosého dlouhodobě vyhledávaným artiklem z hlediska tradiční čínské medicíny, přestože jeho léčebné účinky nebyly nikdy vědecky prokázány. Soudní řízení aktuálně probíhá.

28 Andrew M Lemieux: 2009 Situational Prevention of Poaching, Routledge, 2014, 232 s.

5. Aktuální stav a předpokládané trendy

Z hlediska počtu záchytů a podílu na páchané kriminalitě se dá ČR zařadit mezi lídry na poli nelegálního obchodování s ohroženými druhy, což je z hlediska polohy našeho státu poměrně překvapivé zjištění. Zde je důležité ještě poukázat na jednotlivé kategorie osob, které se dopouštějí porušení předpisů na poli nelegálního obchodování s ohroženými druhy. Z hlediska dlouhodobého zkoumání se dají rozdělit do tří skupin na: turisty; chovatele – sběratele; profesionální obchodníky a kurýry. Jako nejnebezpečnější je logicky třeba vnímat poslední kategorii, s jejich kriminalitou jsou totiž spojeny další související jevy – daňové úniky, praní peněz, korupce, vytváření politické nestability, ohrožení veřejné bezpečnosti, možnost zavlečení nebezpečných chorob či invazních druhů, degradace životního prostředí, tvorba obchodních bariér, ztráty ekonomických příležitostí pro místní obyvatele atd.

ČR v současné době, i přes trend stále rostoucí kriminality na úseku nelegálního obchodování s ohroženými druhy, náleží mezi státy, na které je nahlíženo jako na účinně čelící tomuto druhu kriminality. Jaké jsou faktory tohoto pozitivního hodnocení: úspěšnost záchytů pašovaných exemplářů; odhalení závažných trestných činů; propracovaný legislativní rámec, včetně mechanismu sankcí; působení na úrovni mezinárodní spolupráce.

Předpokládané trendy je pak možné spatřovat ve vzrůstající úrovni pašování exemplářů tradiční čínské medicíny a samozřejmě v neustálém zlepšování metod pašování. Globálním problémem začíná být problematika cenného dřeva, v ČR zatím nebyl identifikován.

6. Diskuze

Odhalení všech případů závažné kriminality nelegálního obchodování s ohroženými druhy na území České republiky bylo možné pouze na základě velmi dobré spolupráce Celní správy ČR, České inspekce životního prostředí a Služby kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky. Na druhou stranu je třeba konstatovat, že všechny tyto státní instituce, podílející se na odhalování nelegálního obchodování s ohroženými druhy, jsou nuceny se při svém fungování potýkat s celou řadou spoustě překážek, jimiž je nedostatek kapacit, přetíženost a názory považovat tuto kriminalitu za marginální vedle hlavního nápadu trestné činnosti přes výnosy, které pachatelům vynáší.

Nicméně pozitivním faktorem proklamujícím zdůraznění úsilí při odhalování environmentální kriminality je skutečnost, že problematika nelegálního obchodu s chráněnými živočichy a planě rostoucími rostlinami je nově objektem zájmu vládní Koncepce boje proti organizovanému zločinu na období let 2015 – 2017, zpracované Ministerstvem vnitra, jednou z částí této koncepce je i závazek zpracování analýzy o vyšetřování a postihování neoprávněného nakládání s chráněnými druhy rostlin a živočichů s přesahem do nadnárodního organizovaného zločinu²⁹. Jde jen o to, jak budou vize naplňovány a nakolik se odrazí v personálním posílení dotčených složek, aby se nekonal ústup z nezměrným úsilím pracně vybudované pověsti a ČR se na těšila na poli odhalování nelegálního obchodování s ohroženými druhy stejnému respektu tak jako tomu bylo doposud.

Plánované preventivní nástroje jsou spatřovány v nejintenzivnějších a nejdůkladnějších kontrolách na mezinárodních letištích v rámci ČR, která jsou vnějšími hranicemi, monitorování aktivit v oblasti obchodu s ohroženými druhy na internetu, zejména v podobě chovatelských fór a inzertních serverů, ale nejúčinnějším instrumentem je shledávána neustálá výměna informací a prohlubování spolupráce se zahraničními partnery a mezinárodními institucemi činnými na tomto poli tak, aby bylo možné co nejrychleji reagovat na aktuální trendy v oblasti nelegálního obchodu s ohroženými druhy. Zároveň je třeba prohlubovat osvětu mezi laickou veřejností formou nejrůznějších informačních kampaní, pozitivním krokem je i medializace záchytů pašovaných exemplářů při kontrolní činnosti Celní správy ČR, případně z realizací trestních spisů jí řešených.

²⁹ <http://www.mvcr.cz/clanek/poskytnuti-informaci-koncepce-boje-proti-organizovanemu-zlocinu-na-obdobi-let-2015-2017.aspx>, cit. 3.4.2016

7. Závěr

Bakalářská práce se věnovala problematice působnosti a pravomoci Celní správy ČR v oblasti ochrany ohrožených druhů rostlin a živočichů, které jsou v porovnání s činnostmi pro tento bezpečnostní sbor nejcharakterističtějšími, neprávem opomíjeným tématem.

Mezinárodní obchod s ohroženými druhy představuje oblast, která je veřejností vnímána jako marginální, z hlediska ochrany biodiverzity se však jedná o úroveň, která musí být pro lidstvo a zachování jeho existence stěžejním prvkem a proto si zasluhuje odpovídající kontrolu a právní regulaci, s dostatečnými sankcemi za porušení.

Legislativní rámec této problematiky je možné rozdělit na tři úrovně, první z nich je spatřován v podobě mezinárodních úmluv, další rovinu představuje právní rámec pro EU/ES, který je třeba vnímat jako intenzivnější než na úrovni mezinárodní. Poslední právní rovinu představují normy vztahující se na oblast mezinárodního obchodu v ČR, tyto v sobě zahrnují implementaci závazků ČR

Cílem práce bylo představit působnost a pravomoci Celní správy ČR na úrovni oblasti ochrany ohrožených druhů rostlin a živočichů, zejména pokud jde o konkrétní možnosti a prostředky Celní správy ČR vedoucí k rozkrytí nelegálních aktivit na úseku obchodování s ohroženými druhy. Dále byl zpracován přehled nelegální činnosti odhalené Celní správou ČR za roky 2011 - 2015, zhodnocení trendů a vývoje v rámci pašování ohrožených druhů, nejčastěji pašované druhy, pachatelé, metody, úkryty, tresty. Tyto cíle se s ohledem na dostupná data, podařilo naplnit

Dle názoru autora je daná problematika na úrovni mezinárodní, úrovni EU/ES a na to navazujícím vnitrozemským právním rámcem, který z hlediska přistoupení ČR k Úmluvě CITES a jejímu členství v EU, znamenající převzetí jeho právního pořádku, zahrnuje obě předcházející kategorie, upravena velmi dobře. Stejně tak jsou vnímaná příslušná oprávnění Celní správy ČR na úrovni kontrol a instrumentů k potírání nelegálního obchodu s ohroženými druhy. Případné návrhy směřují k zaměření na co nejintenzivnější a nejdůkladnější kontrol v rizikových lokalitách, výměnu informací napříč mezinárodním spektrem a zvyšování povědomí veřejnosti o specifikách mezinárodního obchodu s ohroženými druhy, zejména o tom nelegálním.

8. Seznam literatury

- David M. Barker, 2011: Loss of Biodiversity, ABDO, 112 s.
- Chmelík J. a kolektiv, 2005: Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení. Linde, Praha
- John M. Sellar, 2014: The UN's lone ranger: combating international wildlife crime. Whittles Publishing, Dunbeath, 240 s.
- Kees Bastmeijer, 2016: Wilderness Protection in Europe, Cambridge University Press, Cambridge, 658 s.
- Andrew M. Lemieux: 2009 Situational Prevention of Poaching, Routledge, 2014, 232 s.
- G. Tyler Miller, Scott Spoolman, 2011: Essentials of Ecology, Cengage Learning, 386 s.
- Peter P. Rogers, Kazi F. Jalal, John A. Boyd, 2008: An Introduction to Sustainable Development, Earthscan, Londýn, 416 s.
- Nařízení Komise (ES) č. 865/2006 ze dne 4. května 2006 o prováděcích pravidlech k nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi
- Nařízení Rady (ES) č. 338/97 ze dne 9. prosince 1996 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi (ve znění podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 398/2009)
- Jan Kučera a kolektiv: 2010 Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin: základní informace se zaměřením na Českou republiku a Evropskou unii, Praha, 43 s.
- Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin - CITES
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., v platném znění
- Zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, v platném znění
- Zákon č. 13/1993 Sb., celní zákon, v platném znění
- Zákon č. 17/2012 Sb. o Celní správě České republiky, v platném znění
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění
- Zákon číslo 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, v platném znění
- Zákon číslo 162/2003 Sb., o podmínkách provozování zoologických zahrad a o změně některých zákonů, v platném znění